

بررسی تأثیر محافظه کاری شرطی و قابلیت مقایسه صورت های مالی بر ضریب واکنش سود

شیر رامینه

کارشناسی حسابداری، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.
shelerraminah96@gmail.com

چکیده

سرمایه‌گذاران با توجه به اطلاعات در دسترس از جمله اطلاعات موجود در صورت‌های مالی، اقدام به سرمایه‌گذاری می‌کنند. اخبار خوب سبب واکنش مثبت سرمایه‌گذاران و اخبار بد سبب واکنش منفی سرمایه‌گذاران می‌گردد. دغدغه کشف ارتباط بین بازده حقوق صاحبان سهام و سود غیرمنتظره سبب ایجاد مفهوم ضریب واکنش سود گردیده. از زمان اولین تحقیقات منتشر شده در رابطه ضریب واکنش سود، یکی از مهمترین جهت‌گیری‌های مطالعات انجام شده در زمینه حسابداری مالی، راجع به توضیح و شناسایی عوامل متفاوت تأثیرگذار بر ضریب واکنش سود برای شرکت‌های مختلف است. بنابراین هدف این مطالعه تأثیر محافظه‌کاری شرطی و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر ضریب واکنش سود است. جامعه آماری پژوهش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و نمونه مورد مطالعه، شامل ۱۵۲ شرکت پذیرفته شده طی سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۱ است. روش پژوهش توصیفی و از نظر ارتباط بین متغیرها همبستگی است و از نظر هدف کاربردی و از لحاظ رویداد، پس‌رویدادی است. برای پردازش و آزمون فرضیه‌ها از روش رگرسیونی و داده‌های تابلویی و همچنین مدل اثرات ثابت استفاده شده است. نتایج به‌دست آمده حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر ضریب واکنش سود تأثیر مثبت و معناداری دارد و محافظه‌کاری شرطی بر ضریب واکنش سود تأثیر مثبت و معناداری دارد.

واژگان کلیدی: ضریب واکنش سود، قابلیت مقایسه صورت‌های مالی، محافظه‌کاری شرطی.

مقدمه

بررسی محتوای اطلاعاتی سود حسابداری از دیرباز مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. طبق شکل نیمه قوی فرضیه کارایی بازار، قیمت اوراق بهادار بازتاب کامل تمام اطلاعات عمومی است. بنابراین، انتظار می‌رود که به دنبال اعلان سود شرکت، بازار به آن واکنش نشان دهد؛ اما تنها به میزان جزء غیرمنتظره اخبار. در واقع بخشی از سود شرکت مورد انتظار بازار و اثر آن بر قیمت سهام نشسته است. تغییرات غیرمنتظره سود، منجر به واکنش بازار خواهد شد. میزان تغییرات قیمت سهام به سبب تغییر غیرمنتظره سود، به‌وسیله ضریب واکنش سود نشان داده می‌شود. ضریب واکنش سود اثر سود غیرمنتظره بر بازار سهام و رابطه تخمین زده شده بین بازده سهام و جزء غیرمنتظره سود است. ضریب واکنش سود موجب درک بهتر محتوای اطلاعاتی سود و نقش اطلاعات حسابداری در ساختار اطلاعاتی بازار می‌شود (محمدی شاد، ۱۳۹۲).

قابلیت مقایسه یکی از ویژگی‌های کیفی اطلاعات مالی است که استفاده‌کنندگان را قادر می‌سازد تا شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود بین اقلام صورت‌های مالی را بررسی کنند و ارزیابی منطقی‌تری از فرصت‌های گوناگون سرمایه‌گذاری یا اعطای وام به عمل آورند (هیئت استانداردهای حسابداری بین‌المللی، ۲۰۱۰). براساس چارچوب مفهومی مشترک هیئت استاندارد های حسابداری مالی و هیئت استانداردهای حسابداری بین‌المللی، قابلیت مقایسه این‌گونه تعریف می‌شود: ویژگی کیفی اطلاعات است که استفاده‌کنندگان را قادر به شناسایی شباهت‌ها و تفاوت‌های بین دو مجموعه از پدیده‌های اقتصادی می‌کند. برای اینکه مقایسه اطلاعات امکان‌پذیر شود، موضوعات مشابه باید مشابه باشند و موضوعات متفاوت باید متفاوت به نظر برسند (بارت و همکاران، ۲۰۱۳). اهمیت قابلیت مقایسه صورت‌های مالی تا آنجاست که در بیانیه مفهومی شماره ۸ هیئت استانداردهای حسابداری مالی، یکی از مهم‌ترین دلایل نیاز به استانداردهای گزارشگری مالی، افزایش قابلیت مقایسه اطلاعات مالی گزارش‌شده، ذکر شده است و در مفاهیم نظری گزارشگری مالی ایران (۱۳۹۰) نیز بیان شده است که اگر اطلاعات مربوط و قابل اتکا باشد، مفیدبودن آن در صورت مقایسه و فهم‌پذیر نبودن دچار محدودیت خواهد بود (مهرروز و مرفوع، ۱۳۹۵).

ویژگی‌های کیفی اطلاعات حسابداری، نقش غیر قابل انکاری در ارتقای کیفیت اطلاعات صورت‌های مالی دارند. یکی از ویژگی‌های کیفی اطلاعات حسابداری، محافظه‌کاری حسابداری است. مطابق مبانی نظری گزارشگری مالی استانداردهای ملی حسابداری، محافظه‌کاری حسابداری، یکی از ویژگی‌هایی است که موجب ارتقای قابلیت اتکای اطلاعات حسابداری می‌شود. از این‌رو، ادعا می‌شود که محافظه‌کاری حسابداری نقش با اهمیتی در مورد سودمندی اطلاعات برای تصمیم‌گیری و به ویژه ارزیابی وظیفه مباشرت مدیر داشته باشد (رضازاده و آزاد، ۱۳۹۰). قابلیت مقایسه یکی از ویژگی‌های گزارشگری مالی است که کمیت و کیفیت اطلاعات در دسترس برای سرمایه‌گذاران را افزایش می‌دهد و به آن‌ها امکان می‌دهد از طریق ارزیابی عملکرد گذشته شرکت، عملکرد آتی را با دقت بیشتری پیش‌بینی کنند و بر مبنای آن تصمیم بگیرند. از این‌رو، هرچه ویژگی قابلیت مقایسه اطلاعات حسابداری بیشتر باشد، سرمایه‌گذاران توانایی بیشتری برای پیش‌بینی دقیق سودهای آتی به دست می‌آورند و در نتیجه، ضریب واکنش سودهای آتی افزایش می‌یابد. بنابراین ارتباط مثبتی بین قابلیت مقایسه و ضریب واکنش سودها به وجود می‌آید. در شرکت‌هایی که افشای ریسک آن‌ها محافظه‌کارانه است برای افشای اخبار خوب مرتبط با ریسک تأییدپذیری بیشتری لازم بوده و برای افشای اخبار بد ریسک، استاندارد پایین‌تری از تأییدپذیری لازم است. محافظه‌کاری در افشای ریسک می‌تواند از طریق تحمیل آستانه بالاتری از قابلیت تأیید، اطلاعات قابل اتکاتری را فراهم کرده و با افشای سریع‌تر اخبار بد ریسک، به موقع بودن اطلاعات را افزایش دهد. نتیجه این امر بهبود کیفیت گزارش‌های ارائه شده از سوی مدیریت و افزایش محتوای اطلاعاتی و شفافیت اطلاعات حسابداری خواهد بود. با توجه به موارد بیان شده هدف اصلی پژوهش حاضر این است که تا چه اندازه محافظه‌کاری شرطی و مقایسه صورت‌های مالی بر ضریب واکنش سود مؤثر است؟

مبانی نظری پژوهش

محافظه‌کاری شرطی

محافظه‌کاری می‌تواند به‌عنوان گرایش حسابداری به الزام درجه بالاتری از تأییدپذیری برای شناسایی اخبار خوب در مقایسه با میزان تأییدپذیری لازم برای شناسایی اخبار بد در حیطه انعطاف‌پذیری اصول پذیرفته‌شده حسابداری تعریف شود. نتیجه این رفتار منجر به کمتر نشان دادن سود و یا بیشتر نشان دادن هزینه‌ها و در نهایت کمتر گزارش کردن

¹ FASB (Financial Accounting Standards Board)

² Barth & et al

دارایی‌ها و بیشتر نشان دادن بدهی‌ها خواهد بود. محافظه‌کاری به عوامل متعدد از جمله؛ وجود قرارداد بین واحد تجاری و سایر ذی‌نفعان، احتمال شکل‌گیری دعاوی حقوقی، تلاش برای کاهش یا به تعویق انداختن مالیات، حفظ منافع عموم جامعه، افزایش کیفیت اطلاعات مالی، کاهش هزینه‌های سیاسی، کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و سطح رقابت بستگی دارد. معیارهای اندازه‌گیری متنوع هستند اما مهم‌ترین آن‌ها مدل ارائه شده توسط باسو (۱۹۹۷) می‌باشد. فشارهای رقابتی منجر به افزایش سطح محافظه‌کاری خواهد شد. بدین معنی که شرکت‌ها و فعالین بازار به منظور جلوگیری از ورود رقبای جدید به صنعت و همچنین جلوگیری از انتشار اطلاعات محرمانه به رقبای موجود در گزارش‌گری مالی محافظه‌کاری را در پیش خواهند گرفت (کلینچ و ورکچیلیا^۱، ۱۹۹۷). در واقع اتخاذ رویکرد محافظه‌کارانه این مزیت را دارد که جلوی ورود رقبای جدید به صنعت را گرفته و مانع از انتشار اطلاعات محرمانه به رقبای موجود می‌شود. ولی در صورت اتخاذ این رویکرد (محافظه‌کاری) انتظارات از عملکرد آتی شرکت را پایین نگه داشته می‌شود. و در نتیجه نرخ بازده مورد انتظار ذی‌نفعان پایین‌تر از واقعیت خواهد بود. در این صورت با کاهش سطح محافظه‌کاری می‌توان دادوستد اوراق بهادار شرکت را رونق بخشید.

با توجه به اینکه هدف مدیریت مالی حداکثر کردن ثروت سهامداران می‌باشد این سؤال اساسی مطرح می‌شود که ثروت ذی‌نفعان با گزارشگری مالی محافظه‌کارانه حداکثر می‌شود یا گزارش‌گری متهورانه؟ صناعی که با تهدیدهای رقابتی رو به رو هستند به منظور جلوگیری از افزایش رقابت محافظه‌کاری را در پیش می‌گیرند و از این بابت ثروت سهامداران را بیشتر می‌کنند ولی عیب این حالت این است که گزارش‌گری مالی محافظه‌کارانه انتظارات بازار سرمایه از اوراق بهادار شرکت را پایین نگه می‌دارد و این کار باعث می‌شود ارزش بازار اوراق بهادار کمتر از ارزش ذاتی آن‌ها باشد و این موضوع به نفع سرمایه‌گذاران نخواهد بود. براساس مدل‌های نظری پیش‌بینی ما به این صورت خواهد بود که با افزایش رقابت سطح محافظه‌کاری افزایش می‌یابد و در مواقع نیاز به تأمین مالی جهت اینکه تأمین مالی به بهترین نحو ممکن صورت گیرد، شرکت‌ها سطح محافظه‌کاری را به منظور افزایش انتظارات، کاهش خواهند داد. هرچند این کار باعث افزایش تهدیدهای ناشی از رقابت بازار محصولات باشد (نمازی و رضایی، ۱۳۹۲).

قابلیت مقایسه صورتهای مالی

در مفاهیم نظری گزارشگری مالی ایران (۱۳۹۰) عنوان شده است که قابلیت مقایسه صورتهای مالی با رعایت استانداردهای حسابداری فراهم می‌آید، زیرا به موجب الزامات مندرج در استانداردهای مزبور، واحدهای تجاری مختلف باید برای حسابداری معاملات و رویدادهای مشابه از رویه‌های مشابهی استفاده کنند (مهرورز، ۱۳۹۳). قابل مقایسه بودن یکنواختی نیست. چیزهای مشابه باید مشابه و چیزهای متفاوت باید متفاوت به نظر برسند و تأکید بیش از اندازه بر یکنواختی می‌تواند قابلیت مقایسه را کاهش دهد (مهرورز، ۱۳۹۳).

هیئت استانداردهای حسابداری مالی (۲۰۱۰)، قابلیت مقایسه را به شرح زیر تعریف می‌کند:

قابلیت مقایسه، کیفیت اطلاعاتی است که استفاده‌کنندگان را قادر می‌سازد تا شباهت‌ها و تفاوت‌های صورتهای مالی دو شرکت را تشخیص دهند (حسینی یوسفی، ۱۳۹۴).

دی‌فرانکو همکاران (۲۰۱۱) دو تعریف مفهومی از قابلیت مقایسه صورتهای مالی به شرح زیر ارائه داده‌اند: سیستم‌های حسابداری دو شرکت زمانی قابلیت مقایسه دارند که با توجه به مجموعه‌ای از رویدادهای اقتصادی، صورتهای مالی مشابهی ارائه کنند.

¹ Clinch & Verrecchia

شرکت‌های با رویدادهای اقتصادی همبسته و حسابداری مشابه برای این رویدادها، صورت‌های مالی همبسته‌ای در طول زمان خواهند داشت (حسینی یوسفی، ۱۳۹۴).

قابلیت مقایسه بیان می‌دارد که صورت‌های مالی باید به‌گونه‌ای باشند که بتوان آن‌ها را باهم مقایسه نمود نه اینکه صرفاً از روش‌های حسابداری مشابه و یکنواخت استفاده شود. در این شرایط استفاده‌کنندگان از طریق مقایسه ارزش فعلی شرکت‌ها و میزان ریسک آن‌ها اقدام به تصمیم‌گیری می‌نمایند. استفاده‌کنندگان با دست‌یافتن به این‌گونه اطلاعات و پیش‌بینی ریسک می‌توانند شرکت‌های مختلف را باهم مقایسه نموده و تصمیم‌گیری نمایند (سایمونز، ۱۹۶۷؛ حسینی یوسفی، ۱۳۹۴).

به تازگی مطالعات تجربی به بررسی این موضوع پرداخته‌اند که آیا قابلیت مقایسه حسابداری در پی پذیرش استانداردهای گزارشگری حسابداری بین‌المللی^۱ افزایش پیدا می‌کند؟ (ژانگ و وو^۲، بارث^۳ (۲۰۱۱) و لانگ^۴ (۲۰۱۰)). به‌طور کلی این مطالعات مزایای بازار سرمایه از یکسان‌سازی جهانی استانداردهای حسابداری را در شرایطی که قابلیت مقایسه بیشتری وجود دارد، مستند می‌کنند.

لی^۵ (۲۰۰۹)، مستند می‌کند که هزینه سرمایه برای شرکت‌های عضو اتحادیه اروپا در پی پذیرش اجباری استانداردهای گزارشگری حسابداری بین‌المللی کاهش می‌یابد اما فقط در کشورهایی با رژیم‌های اجرایی قوی. با استفاده از تعدادی از تفاوت‌های بین استانداردهای محلی و استانداردهای گزارشگری حسابداری بین‌المللی به‌عنوان معیاری از قابلیت مقایسه، لی (۲۰۰۹) تأکید دارد که نتایج مطالعه او به افزایش قابلیت مقایسه ناشی از پذیرش استانداردهای گزارشگری حسابداری بین‌المللی نسبت داده می‌شود (لی، ۲۰۰۹).

نتایج پژوهش دی‌فرانکو^۶ (۲۰۱۱) نشان داد که برای یک مجموعه از شرکت‌ها، وجود اطلاعات قابل مقایسه، هزینه دستیابی به اطلاعات را کاهش می‌دهد و کمیت و کیفیت کلی اطلاعات موجود در مورد شرکت‌ها را افزایش می‌دهد. همچنین این امکان را فراهم می‌سازد که تحلیل‌گران عملکرد تاریخی شرکت‌ها را بهتر توضیح دهند. این یافته‌ها سازگار با نتایج تحقیق برادشو^۷ (۲۰۰۹)، که به بررسی ارتباط بین عدم یکسان بودن روش‌های حسابداری و دقت و پیش‌بینی تحلیل‌گران پرداخته، می‌باشد (دی‌فرانکو، ۲۰۱۱).

ضریب واکنش سود

در دنیای سرمایه‌گذاری امروز فرایند تصمیم‌گیری شاید مهمترین بخش از فرایند سرمایه‌گذاری باشد که طی آن سرمایه‌گذاری در جهت حداکثر کردن منافع و ثروت خویش نیازمند اتخاذ بهینه‌ترین تصمیم‌های است. در این ارتباط مهمترین عامل فرایند تصمیم‌گیری اطلاعات مالی صحیح، به‌موقع و مربوط است. اطلاعات می‌تواند بر فرایند تصمیم‌گیری تأثیر بسزایی داشته باشد؛ زیرا موجب اخذ تصمیم‌های متفاوت در افراد متفاوت می‌شود. اطلاعات مالی برای سرمایه‌گذاران جهت برآورد ارزش مورد انتظار و ریسک بازده اوراق بهادار مفید و سودمند است. اگر اطلاعات مالی محتوا و بار اطلاعاتی نداشته باشد هیچ‌گونه بازنگری در پیش‌بینی‌ها در اثر دریافت آن‌ها وجود نخواهد داشت؛ بنابراین باعث تصمیم‌های خرید و فروش نخواهد شد و بدون تصمیم‌های خرید یا فروش هیچ‌گونه تغییری در حجم معاملات و قیمت

¹ International Financial Reporting Standards

² Zhang & vo

³ Barth

⁴ Lang

⁵ Li

⁶ De Franco

⁷ BradShaw

وجود نخواهد داشت. تئوری بازار کارا بیان می‌کند که بازار به سرعت به اطلاعات جدید واکنش نشان می‌دهد. اطلاعات موجود در سود شرکت‌ها با یکدیگر متفاوت است؛ به عبارت دیگر محتوای اطلاعات سود برای شرکت‌های مختلف فرق می‌کنند (ضیایی بیگدلی و جمشیدی، ۱۳۹۵).

پیشینه پژوهش

هاشمی دهدچی و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی به بررسی تأثیر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر نوسانات ویژه بازده سهام با تأکید بر کیفیت گزارشگری مالی پرداختند و نتایج پژوهش بیانگر این موضوع است که قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر نوسانات ویژه بازده سهام تأثیر منفی و معناداری دارد. همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد زمانی که کیفیت گزارشگری مالی ضعیف است تأثیر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر نوسانات ویژه بازده سهام قوی‌تر است. به طور کلی این پژوهش بر مزایای قابلیت مقایسه صورت‌های مالی تأکید دارد. قابلیت مقایسه صورت‌های مالی ریسک عدم اطمینان نسبت به جریان‌های نقد و عملکرد آتی شرکت را کاهش می‌دهد و سبب می‌شود نوسانات ویژه بازده سهام کاهش یابد.

بولو و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی به بررسی تأثیر کیفیت اطلاعات حسابداری بر هزینه حقوق صاحبان سهام شرکت‌ها با توجه به نقش عدم تقارن اطلاعاتی و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی پرداختند و نتایج تجزیه و تحلیل‌ها حاکی از آن است که کیفیت اطلاعات حسابداری بر هزینه حقوق صاحبان سهام تأثیر معکوس دارد؛ به نحوی که هرچه کیفیت اطلاعات حسابداری بالاتر باشد، هزینه حقوق صاحبان سهام کاهش می‌یابد؛ وبالعکس. هم چنین، عدم تقارن اطلاعاتی ارتباط مستقیمی با این تأثیر دارد. اما تأثیر همزمان قابلیت مقایسه صورت‌های مالی و عدم تقارن اطلاعاتی بر تأثیر کیفیت اطلاعات حسابداری بر هزینه حقوق صاحبان سهام مورد تأیید نمی‌باشند.

هاشمی و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی به بررسی تأثیر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر مربوط بودن اطلاعات حسابداری با تأکید بر نقش سرمایه‌گذاران متخصص و عدم تقارن اطلاعاتی پرداختند و نتایج حاصل از برآورد مدل پژوهش حاکی از آن است که قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر مربوط بودن، تأثیر مثبت و معناداری دارد. همچنین بر اساس یافته‌های پژوهش، زمانی که سرمایه‌گذاران متخصص زیاد هستند، تأثیر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر مربوط بودن اطلاعات حسابداری افزایش می‌یابد. علاوه بر این نیز، زمانی که عدم تقارن اطلاعاتی پایین است، تأثیر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر مربوط بودن اطلاعات حسابداری افزایش می‌یابد.

خزایی و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی به بررسی تأثیر توانایی مدیریت بر میزان قابلیت مقایسه صورت‌های مالی پرداختند و نتایج نشان می‌دهد که توانایی مدیریت، تأثیر مثبت و معناداری بر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی دارد. شکری دوغ‌آبادی و مرادی (۱۳۹۸)، در پژوهشی به بررسی رابطه بین قابلیت مقایسه حسابداری و مدیریت سود پرداختند و نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بین قابلیت مقایسه حسابداری و مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی و واقعی رابطه معناداری وجود ندارد.

رضایی پسته نوئی و عبدالمی (۱۳۹۸)، در پژوهشی به بررسی قابلیت مقایسه صورت‌های مالی و احتمال گزارشگری متقلبانانه پرداختند و نتایج پژوهش بیانگر آن است که قابلیت مقایسه صورت‌های مالی، احتمال گزارشگری متقلبانانه شرکت را کاهش می‌دهد. براساس یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که قابلیت مقایسه صورت‌های مالی می‌تواند با افزایش شفافیت و قابل فهم بودن گزارش‌های مالی منجر به کاهش رفتار فرصت‌طلبانه مدیران و احتمال گزارشگری متقلبانانه شود.

رحمانی و قشقایی (۱۳۹۶)، در پژوهشی به بررسی رابطه قابلیت مقایسه حسابداری با مدیریت سود واقعی و تعهدی پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد بین ویژگی قابلیت مقایسه ارقام حسابداری و مدیریت سود واقعی و تعهدی، رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

محمد انصار مجید و چائو یان^۱ (۲۰۲۱)، در پژوهشی به بررسی اینکه آیا مقایسه صورت‌های مالی (مقایسه) ریسک اعتباری و هزینه بدهی را کاهش می‌دهد یا خیر می‌پردازند. نتایج نشان داد که مقایسه بیشتر عدم تقارن اطلاعات و سر و صدا را در قرارداد بدهی کاهش می‌دهد و نظارت بر فعالیت‌های مدیریتی را آسان‌تر می‌کند، که این امر هزینه بدهی را کاهش می‌دهد. با این حال، تأثیر مقایسه بر هزینه بدهی شرکت‌های دولتی ناچیز است. نتایج همچنین نشان می‌دهد که فشار رقابتی و کیفیت حسابرسی ارتباط بین قابلیت مقایسه و هزینه بدهی را تکمیل می‌کند. به‌طور کلی، نتایج ما نشان می‌دهد که مقایسه بیشتر تصمیمات اعتباری وام دهندگان را بهبود می‌بخشد و همچنین با کاهش هزینه تأمین مالی به وام گیرندگان سود می‌رساند.

دو^۲ (۲۰۲۱) در پژوهشی به رابطه بین قابلیت مقایسه صورت‌های مالی و سررسید بدهی شرکت‌ها پرداخت و نتایج نشان داد که قابلیت مقایسه صورت‌های مالی تأثیر منفی بر بدهی‌های با سررسید کوتاه مدت دارد. مطابق با این مفهوم که قابلیت مقایسه صورت‌های مالی نقش مهمی در همسویی مشوق‌ها در شرکت ایفا می‌کند، در مواردی که مشکلات عدم تقارن اطلاعات شدیدتر است، تأثیر منفی قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر بدهی‌های با سررسید کوتاه مدت نیز تشدید می‌شود.

مجید و یان^۳ (۲۰۲۱)، در پژوهشی به بررسی رابطه بین قابلیت مقایسه صورت‌های مالی، ریسک اعتباری و هزینه بدهی پرداختند و نتایج حاکی از آن بود که مقایسه بیشتر عدم تقارن اطلاعات در قرارداد بدهی کاهش می‌دهد و نظارت بر فعالیت‌های مدیریتی را آسان‌تر می‌کند که این امر منجر به کاهش هزینه بدهی خواهد شد. با این حال، تأثیر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر هزینه بدهی در شرکت‌های دولتی (SOE) ناچیز است. نتایج همچنین نشان می‌دهد که فشار رقابتی و کیفیت حسابرسی ارتباط بین قابلیت مقایسه و هزینه بدهی را تقویت می‌کند. به‌طور کلی، نتایج ما نشان می‌دهد که قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بیشتر تصمیمات وام دهندگان را بهبود می‌بخشد و همچنین با کاهش هزینه تأمین مالی به وام گیرندگان سود می‌رساند.

حبیب و همکاران^۴ (۲۰۲۰)، در پژوهشی به بررسی تأثیر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر سطح نگاه‌داشت وجه‌نقد پرداختند و یافته‌ها حاکی از آن بود که قابلیت مقایسه صورت‌های مالی سبب کاهش سطح نگاه‌داشت وجه‌نقد می‌شود. همچنین این رابطه توسط محدودیت در تأمین مالی، کیفیت گزارشگری مالی و حاکمیت شرکتی تحت تأثیر قرار می‌گیرد. روبرت و همکاران^۵ (۲۰۱۸)، در پژوهشی تأثیر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر مربوط بودن اطلاعات حسابداری را بررسی کردند. در این پژوهش، برای اندازه‌گیری مربوط بودن اطلاعات، از ضریب واکنش سود جاری استفاده شده است. براساس نتایج این پژوهش، بین قابلیت مقایسه و ضریب واکنش سود جاری، رابطه‌ای مثبت وجود دارد و زمانی که سرمایه‌گذاران متخصص زیاد بوده و عدم تقارن پایین باشد، رابطه قابلیت مقایسه و ضریب واکنش سود جاری، قوی‌تر می‌شود.

¹ Muhammad AnsarMajeed & ChaoYan

² Do

³ Majeed & Yan

⁴ Habib & et al

⁵ Robert & et al

فرضیه پژوهش

با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش و همچنین به منظور دستیابی به اهداف پژوهش، فرضیه ذیل ارائه می‌گردد. قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر ضریب واکنش سود تأثیر معناداری دارد. محافظه‌کاری شرطی بر ضریب واکنش سود تأثیر معناداری دارد.

الگوی پژوهش

الگوی پژوهش از نوع رگرسیون چندمتغیره است. بنابراین، مدل زیر برای انجام آزمون فرضیه‌ها انتخاب شده است:

معادله (۱):

$$ERC_{it} = \beta_0 + \beta_1 Acomp_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

معادله (۲):

$$ERC_{it} = \beta_0 + \beta_1 Cond_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

که در معادله‌های فوق:

ERC: شاخص ضریب واکنش سود شرکت i در سال t؛

Acomp: شاخص قابلیت مقایسه صورت‌های مالی شرکت i در سال t؛

Cond: شاخص محافظه‌کاری شرطی شرکت i در سال t؛

SIZE: اندازه شرکت i در سال t؛

LEV: اهرم مالی شرکت i در سال t؛

تعریف متغیرها به صورت عملیاتی به شرح جدول (۱) زیر است:

جدول (۱): نحوه اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش

نام متغیر	نوع متغیر	نحوه اندازه‌گیری
محافظه‌کاری شرطی	مستقل	$X_{it} \beta_0 \beta_1 DR_{it} + \beta_2 RET_{it} \beta_3 DR_{it} * RET_{it} + e_{it}$
قابلیت مقایسه صورت‌های مالی	مستقل	$ACOMP_{ijt} = -\frac{1}{4} \sum_{l=3}^t E(NI)_{it} - E(NI)_{jl} $
ضریب واکنش سود	وابسته	$RET_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 \Delta Earn_{it} + \varepsilon_{it}$
اندازه شرکت	کنترلی	Ln (تعداد سهام × قیمت سهام)
اهرم مالی	کنترلی	نسبت کل بدهی به کل دارایی‌ها

روش شناسی پژوهش

با توجه به این که داده‌ها مربوط به اطلاعات شرکت‌های واقعی بوده و نتایج آن می‌تواند راه‌گشای تصمیم‌های فعالان بازار سرمایه قرار گیرد از این رو پژوهش کاربردی محسوب می‌گردد. از طرف دیگر به دلیل این که رابطه علی و معلولی بین متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش مورد بررسی قرار خواهد گرفت، لذا از لحاظ انجام، علی پس از وقوع است. از لحاظ نحوه اجرا توصیفی و از لحاظ ارتباط بین متغیرها از نوع همبستگی است. و از نوع جمع‌آوری داده‌ها از نوع پژوهش‌های کمی و از لحاظ زمان اجرا گذشته‌نگر و همچنین منطق اجرا استقرایی می‌باشد. مقیاس اندازه‌گیری داده‌های

جمع‌آوری شده، مقیاس نسبی است. مقیاس نسبی دارای کلیه ویژگی‌های مقیاس‌های فاصله‌ای، ترتیبی و اسمی است. مقیاس نسبی، دقیق‌ترین مقیاس اندازه‌گیری است. این مقیاس دارای ارزش صفر حقیقی می‌باشد. یعنی نقطه‌ای در مقیاس که نمایانگر فقدان کامل ویژگی مورد اندازه‌گیری است.

جامعه پژوهش حاضر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی سال ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۱ که بالغ بر ۷۱۹ شرکت است، در نظر گرفته شده است. در این پژوهش از حذف سیستماتیک جهت انتخاب نمونه‌ها استفاده شده است.

با توجه به محدودیت‌ها ۱۵۲ شرکت به عنوان نمونه‌ی پژوهش مورد استفاده قرار گرفتند.

به‌طور کلی اطلاعات و داده‌های این پژوهش با استفاده از دو روش کتابخانه‌ای و اسناد سازمانی گردآوری شده است.

یافته‌های پژوهش

توصیف اطلاعات گردآوری شده یکی از فرآیندهای پژوهش در بخش تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش است که گزارش آنها در پژوهش، مهم است. داده‌های پژوهش با استفاده از منابع اطلاعاتی دست دوم گردآوری و دسته‌بندی شده است. توصیف اطلاعات و داده‌های آماری با توجه به مقیاس‌های اندازه‌گیری انتخاب می‌گردد. بنابراین در این بخش در مورد ویژگی‌های نمونه آماری و شاخص‌های مربوط به صورت‌های مالی اعضای نمونه آماری بحث و بررسی صورت گرفته است که در ادامه به آنها در دو بخش جداگانه پرداخته شده است.

به‌طور کلی، روش‌هایی را که به‌وسیله آنها می‌توان اطلاعات جمع‌آوری شده را پردازش کرده و خلاصه نمود، آمار توصیفی می‌نامند. لازم به ذکر است که پس از حذف داده‌های پرت و مرتب‌سازی داده‌ها، تعداد شرکت-سال‌های متغیرهای پژوهش با اندکی کاهش مواجه شده است.

جدول (۲): شاخص‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه

متغیرهای پژوهش	نماد	تعداد سال - شرکت	میانگین	میانه	انحراف معیار	بیشینه	کمینه
قابلیت مقایسه صورت	Acomp	۷۶۰	۰/۲۳۵	۰/۰۸۰	۰/۴۸۷	۶/۲۲۴	-۱/۰۵۱
محافظة کاری شرطی	Cond	۷۶۰	۰/۶۰۳	۰/۵۹۶	۰/۱۸۷	۱/۷۵۳	-۱/۲۵۹
ضریب واکنش سود	ERC	۷۶۰	۰/۴۹۰	۰/۴۷۴	۰/۱۵۰	۴/۸۲۱	-۰/۲۷۸
اندازه شرکت	SIZE	۷۶۰	۱۰/۲۰	۱۰/۰۶	۱/۵۵۱	۱۵/۲۶	۶/۱۴
اهرم مالی	LEV	۷۶۰	۰/۶۲۶	۰/۶۳۸	۰/۳۴۴	۰/۹۷۴	۰/۰۰۴

در مطالعه حاضر روش برآورد مدل براساس داده‌های تابلویی است. این روش تلفیقی از اطلاعات سری زمانی (۱۳۹۷-۱۴۰۱) و داده‌های مقطعی ۱۵۲ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار) می‌باشد. تمامی ارقام محاسبه شده برای هر یک از متغیرهای مدل بر حسب میلیون ریال می‌باشد. برنامه‌ی نرم‌افزاری مورد استفاده در این پژوهش، برنامه نرم‌افزاری ایویوز می‌باشد. مدل‌های برآورد شده با توجه به فرضیه‌های ارائه شده به صورت مدل رگرسیون چندمتغیره ارائه شده‌اند.

تعیین نوع آزمون و روش تجزیه و تحلیل

برای تعیین روش به کارگیری داده‌های ترکیبی و تشخیص همگن یا ناهمگن بودن آنها از آزمون چاو و آماره F لیمر استفاده شده است.

جدول (۳): نتایج آزمون چاو، جهت تشخیص همگن یا ناهمگن بودن مقاطع

آزمون مدل	F	احتمال آماره F	نتیجه آزمون چاو
مدل اول	۱۵/۸۸۲	۰/۰۰۰۰	H0 رد می شود.
مدل دوم	۱۷/۵۳۵	۰/۰۰۰۰	H0 رد می شود.

همان گونه که در جدول (۳)، دیده می شود، نتیجه آزمون چاو، نشان می دهد که احتمال به دست آمده برای آماره F در مدل پژوهش کمتر از ۵ درصد است، بنابراین برای آزمون این مدل، داده ها به صورت تابلویی مورد استفاده قرار می گیرند.

آزمون هاسمن

در این آزمون از آماره چای دو با K درجه آزادی استفاده می شود اگر چای دو بدست آمده از مقدار جدول بیشتر بود، فرضیه H0 مبنی بر تصادفی بودن رد می شود و فرضیه آثار ثابت پذیرفته می شود.

جدول (۴): نتایج آزمون هاسمن، جهت تشخیص استفاده از اثرات ثابت یا تصادفی

آزمون مدل	مقدار آماره	احتمال آماره	نتیجه آزمون
مدل اول	۳۰/۴۹۲	۰/۰۰۰۰	اثرات ثابت
مدل دوم	۲۶/۲۴۹	۰/۰۰۰۰	اثرات ثابت

در این آزمون H0 بر مدل پانل دیتا با اثرات تصادفی و فرضیه مقابل بر مدل پانل دیتا با اثرات ثابت دلالت دارد. اگر آماره آزمون هاسمن بزرگ تر از مقادیر بحرانی اش و یا آماره احتمال آن (prob) کوچک تر از ۵ درصد باشد H0 رد و استفاده از مدل اثرات ثابت پذیرفته می شود. طبق نتایج حاصل از آزمون هاسمن برای مدل اول و دوم پژوهش، با توجه به اینکه در ازاء خطای ۵ درصد میزان آماره هاسمن برای مدل اول و دوم به ترتیب (۳۰/۴۹۲ و ۲۶/۲۴۹) شده است و از طرفی میزان سطح معناداری کمتر از ۵ درصد است، لذا H0 رد می شود. رد H0 نشان می دهد که روش اثرات تصادفی ناسازگار می باشد و بایستی از روش اثرات ثابت استفاده شود.

فرضیه پژوهش

قابلیت مقایسه صورت مالی بر ضریب واکنش سود تأثیر معناداری دارد.
مدل رگرسیونی برای فرضیه به شرح زیر است:

$$ERC_{it} = \beta_0 + \beta_1 Acomp_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

نتایج حاصل از آزمون به شرح جدول (۵) زیر می باشد:

جدول (۵): نتایج آزمون فرضیه اول

نام متغیر	نماد متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره t	Prob.
مقدار ثابت	C	۰/۴۱۲	۰/۰۹۴	۴/۳۶۶	۰/۰۰۰۱
قابلیت مقایسه صورت مالی	β_1 (Acomp)	۰/۶۳۷	۰/۱۹۳	۳/۲۹۷	۰/۰۰۰۱
اندازه شرکت	β_2 (SIZE)	-۰/۳۸۸	۰/۰۶۷	-۵/۷۲۴	۰/۰۰۰۹
اهرم مالی	β_3 (LEV)	-۰/۲۶۹	۰/۰۸۲	-۳/۲۵۷	۰/۰۰۰۲۴
		آماره F			
		سطح معناداری (Prob.)			
		آماره دوربین واتسون			
		۱۰/۳۰۹			
		(۰/۰۰۰)			
		۱/۹۰۰			

۰/۷۲۶	ضریب تعیین (R2)
۰/۷۰۵	ضریب تعیین تعدیل شده (AdjR2)

با توجه به نتایج آزمون مدل اول پژوهش، سطح معناداری آماره F (۰/۰۰۰) کمتر از سطح خطا بوده و کل مدل رگرسیونی معنادار است. آماره دوربین و اتسون (۱/۹۰۰) در فاصله بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد بنابراین همبستگی بین اجزای خطای مدل وجود ندارد. با توجه به پایین بودن سطح معناداری آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب ۱ نتایج آزمون نشان می‌دهد قابلیت مقایسه صورت‌های مالی با ضریب واکنش سود رابطه مثبت و معناداری دارد. بنابراین H_0 پژوهش را می‌توان در سطح خطای ۵ درصد رد کرد. همچنین سطح معناداری آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب ۲ نتایج آزمون نشان می‌دهد متغیر کنترلی اندازه شرکت با ضریب واکنش سود رابطه منفی و معناداری دارد و سطح معناداری آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب ۳ نتایج آزمون نشان می‌دهد متغیر کنترلی اهرم مالی با ضریب واکنش سود رابطه منفی و معناداری دارد. ضریب تعیین و ضریب تعدیل شده نیز نشان می‌دهد که متغیرهای وارد شده در رگرسیون توانسته‌اند ۷۰ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند.

آزمون فرضیه دوم

از مدل دوم برای آزمون فرضیه دوم به شرح زیر استفاده می‌گردد:
محافظه‌کاری شرطی بر ضریب واکنش سود تأثیر معناداری دارد.
مدل رگرسیونی برای فرضیه دوم به شرح زیر است:

$$ERC_{it} = \beta_0 + \beta_1 Ccond_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

نتایج حاصل از آزمون به شرح جدول (۶) زیر می‌باشد:

جدول (۶): نتایج آزمون فرضیه دوم

نام متغیر	نماد متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره t	Prob.
مقدار ثابت	C	۰/۳۹۲	۰/۰۹۸	۳/۹۸۳	۰/۰۰۰۰
محافظه‌کاری شرطی	β_1 (Cond)	۰/۳۵۸	۰/۱۲۳	۲/۸۹۱	۰/۰۰۰۱
اندازه شرکت	β_2 (SIZE)	-۰/۱۵۹	۰/۰۵۹	-۲/۶۶۹	۰/۰۰۲۰
اهرم مالی	β_3 (LEV)	-۰/۳۴۱	۰/۱۱۲	-۳/۰۲۰	۰/۰۰۰۷
آماره F		۱۳/۱۶۷			
سطح معناداری (Prob.)		(۰/۰۰۰)			
آماره دوربین و اتسون		۱/۸۱۶			
ضریب تعیین (R2)		۰/۸۶۱			
ضریب تعیین تعدیل شده (AdjR2)		۰/۸۴۳			

با توجه به نتایج آزمون مدل دوم پژوهش، سطح معناداری آماره F (۰/۰۰۰) کمتر از سطح خطا بوده و کل مدل رگرسیونی معنادار است. آماره دوربین و اتسون (۱/۸۱۶) در فاصله بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد بنابراین همبستگی بین اجزای خطای مدل وجود ندارد. با توجه به پایین بودن سطح معناداری آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب β_1 نتایج آزمون نشان می‌دهد محافظه‌کاری شرطی بر ضریب واکنش سود تأثیر مثبت و معنادار دارد. بنابراین H_0 پژوهش را می‌توان در سطح خطای ۵ درصد رد کرد. همچنین سطح معناداری آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب ۲ نتایج آزمون نشان می‌دهد متغیر کنترلی اندازه شرکت با ضریب واکنش سود رابطه منفی و معناداری دارد و سطح معناداری آماره t از سطح خطای مورد پذیرش برای ضریب ۳ نتایج آزمون نشان می‌دهد متغیر کنترلی اهرم مالی با

ضریب واکنش سود رابطه منفی و معناداری دارد. ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده نیز نشان می‌دهد که متغیرهای وارد شده در رگرسیون توانسته‌اند ۸۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند.

نتیجه‌گیری کلی

هدف پژوهش حاضر مطالعه تأثیر محافظه‌کاری شرطی و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر ضریب واکنش سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی سال ۱۳۹۷ الی ۱۴۰۱ است. تأثیر متغیرها با استفاده از داده‌های تابلویی و روش اثرات ثابت در شرکت‌ها بررسی شده است. نتایج به دست آمده حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر ضریب واکنش سود تأثیر مثبت و معناداری دارد. در تفسیر این نتیجه باید نمود که قابلیت مقایسه یکی از ویژگی‌های کیفی اطلاعات مالی است که استفاده‌کنندگان را قادر می‌سازد تا شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود بین اقلام صورت‌های مالی را بررسی کنند و ارزیابی منطقی‌تری از فرصت‌های گوناگون سرمایه‌گذاری یا اعطای وام به عمل آورند. به بیان دیگر قابلیت مقایسه یکی از ویژگی‌های گزارشگری مالی است که کمیت و کیفیت اطلاعات در دسترس برای سرمایه‌گذاران را افزایش می‌دهد و به آن‌ها امکان می‌دهد از طریق ارزیابی عملکرد گذشته شرکت، عملکرد آتی را با دقت بیشتری پیش‌بینی کنند و بر مبنای آن تصمیم بگیرند. از این رو، هرچه ویژگی قابلیت مقایسه اطلاعات حسابداری بیشتر باشد، سرمایه‌گذاران توانایی بیشتری برای پیش‌بینی دقیق سودهای آتی به دست می‌آورند و در نتیجه، ضریب واکنش سودهای آتی افزایش می‌یابد. بنابراین ارتباط مثبتی بین قابلیت مقایسه و ضریب واکنش سودها به وجود می‌آید.

محافظه‌کاری شرطی بر ضریب واکنش سود تأثیر مثبت و معناداری دارد. در تبیین این نتیجه می‌توان بیان نمود که در شرکت‌هایی که افشای ریسک آن‌ها محافظه‌کارانه است برای افشای اخبار خوب مرتبط با ریسک تأییدپذیری بیشتری لازم بوده و برای افشای اخبار بد ریسک، استاندارد پایین‌تری از تأییدپذیری لازم است. محافظه‌کاری در افشای ریسک می‌تواند از طریق تحمیل آستانه بالاتری از قابلیت تأیید، اطلاعات قابل اتکاتری را فراهم کرده و با افشای سریع‌تر اخبار بد ریسک، به موقع بودن اطلاعات را افزایش دهد. نتیجه این امر بهبود کیفیت گزارش‌های ارائه شده از سوی مدیریت و افزایش محتوای اطلاعاتی و شفافیت اطلاعات حسابداری خواهد بود که نتیجه آن تأثیر مستقیم بر رابطه بین قابلیت مقایسه صورت‌های مالی و ضریب واکنش سود است.

با توجه به نتایج فرضیه پژوهش به سازمان بورس پیشنهاد می‌شود، که آیین‌نامه مقرراتی در خصوص اعمال رویه‌های محافظه‌کارانه در گزارشگری مالی توسط سازمان‌های ذیربط از قبیل سازمان حسابرسی و سازمان بورس اوراق بهادار تدوین و ابلاغ شود تا اعمال این رویه قانونمند و یکسان شود. همچنین استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی نیز از آن جهت که به عملکرد و بازدهی به‌عنوان یکی از ویژگی‌های مهم عملکرد شرکت توجه دارند می‌توانند از نتایج پژوهش جهت گرفتن تصمیم‌های سرمایه‌گذاری بهتر بهره‌مند شوند.

منابع

- ✓ استانداردهای حسابداری ایران، (۱۳۹۲)، نشریه ۸۶ سازمان حسابرسی.
- ✓ اشرف‌زاده، سیدحمیدرضا، مهرگان، نادر، (۱۳۸۷)، اقتصادسنجی پانل دیتا، انتشارات دانشگاه تهران.
- ✓ اعتمادی، حسین، اسمعیلی، محمد، (۱۳۹۶)، بررسی رابطه سود تقسیمی با فرصت‌های رشد و هزینه نمایندگی، فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۹، شماره ۳۴، صص ۸۵-۱۱۲.

- ✓ ایزدی‌نیا، ناصر، رحیمی دستجردی، محسن، (۱۳۸۸)، تأثیر ساختار سرمایه بر بازده سهام و درآمد هر سهم، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، دوره ۱، شماره ۳، صص ۱۳۶-۱۶۱.
- ✓ باحقیقت، الهام، رضایی، فرزین، (۱۳۹۷)، تأثیر ضریب واکنش به سود بر رابطه بین همزمانی بازده سهام با بازده و حجم غیرعادی معاملات شرکت‌ها، فصلنامه دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره ۷، شماره ۲۶، صص ۴۳-۵۶.
- ✓ بادآورندهی، یونس، نیکومرام، هاشم، (۱۳۸۸)، تبیین و ارائه الگویی برای تعیین و ارزیابی عوامل مؤثر بر انتخاب کیفیت گزارشگری مالی در ایران، نشریه مدیریت بهره‌وری، دوره ۳، شماره ۱، صص ۱۴۱-۱۸۷.
- ✓ بولو، قاسم، باباجانی، جعفر، ابراهیمی میمند، مهدی، (۱۳۹۰)، ملاحظه محتوای اطلاعاتی اجزای سود توسط مدیران و سرمایه‌گذاران در پیش‌بینی سود، مجله پژوهش‌های حسابداری مالی، دوره ۴، شماره ۱، صص ۴۷-۶۶.
- ✓ بولو، قاسم، حسن‌زاده دیوا، سیدمصطفی، (۱۳۹۷)، تأثیر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر سطح نگهداشت وجه نقد با تأکید بر نقش کیفیت گزارشگری مالی، محدودیت در تأمین مالی و حاکمیت شرکتی، نشریه پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی، دوره ۷، شماره ۲، صص ۲۷۵-۳۰۶.
- ✓ بولو، قاسم، مرفوع، محمد، قهرمانی زهرائی، محمدآذین، (۱۳۹۹)، تأثیر کیفیت اطلاعات حسابداری بر هزینه حقوق صاحبان سهام شرکت‌ها با توجه به نقش عدم تقارن اطلاعاتی و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی، مطالعات تجربی حسابداری مالی، دوره ۴، شماره ۶۸، صص ۳۳-۶۵.
- ✓ پورعبدالله، صوفحسن، بادآورندهی، یونس، برادران حسن‌زاده، رسول، (۱۳۹۲)، بررسی تأثیر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر عدم تقارن اطلاعاتی و هزینه حقوق صاحبان سهام، اولین کنفرانس ملی حسابداری و مدیریت، شیراز، مؤسسه بین‌المللی آموزشی پژوهشی خوارزمی.
- ✓ تالانه، عبدالرضا، سجادی، مهدی، (۱۳۹۵)، بررسی تأثیر فرصت‌های رشد بر رابطه بین جریان نقدی آزاد و همزمانی بازده سهام، پژوهش‌های حسابداری مالی، دوره ۸، شماره ۳، صص ۵۹-۷۶.
- ✓ تهرانی، رضا، نوربخش، ناصر، (۱۳۸۹)، مدیریت مالی، انتشارات نگاه دانش، تهران.
- ✓ جهانخانی، علی، پارسائیان، علی، (۱۳۸۹)، مدیریت مالی، انتشارات سمت، تهران.
- ✓ حافظنیا، محمدرضا، (۱۳۸۴)، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، انتشارات سمت.
- ✓ حاجیها، زهره، چناری بوکت، حسن، (۱۳۹۶)، قابلیت مقایسه صورت‌های مالی و خطر مورد انتظار قیمت سهام، دانش مالی تحلیل اوراق بهادار، سال ۱۱، شماره ۳۹، صص ۳۷-۴۹.
- ✓ حسینی یوسفی، علی، (۱۳۹۴)، رابطه سبک حسابرس با قابلیت مقایسه صورت‌های مالی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حسابرسی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی تهران.
- ✓ حکیمی پور، نادر، (۱۳۹۵)، بررسی عوامل مؤثر بر ضریب واکنش سود: مطالعه موردی بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه اقتصاد مالی، سال ۱۰، شماره ۳۷، صص ۱۱۱-۱۲۶.
- ✓ خاکی، منصور، (۱۳۸۷)، روش تحقیق با رویکردی به پایان‌نامه نویسی، انتشارات بازتاب، تهران.
- ✓ خانمحمدی، حامد، مرادی، مجید، خدایی، محمد، (۱۳۹۷)، بررسی رابطه بین قابلیت مقایسه صورت‌های مالی و نگهداشت وجه‌نقد در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش حسابداری و علوم اقتصادی، سال ۲، شماره ۴، صص ۱۱-۲۸.
- ✓ خزایی، مهدی، زلّقی، حسن، افلاطونی، عباس، (۳۹۸)، تأثیر توانایی مدیریت بر میزان قابلیت مقایسه صورت‌های مالی، فصلنامه دانش حسابداری، دوره ۱۰، شماره ۲، صص ۲۱-۴۲.

✓ درخشی، رضا، بادآورندهی، یونس، برادران حسن زاده، رسول، (۱۳۹۴)، تأثیر ساختار مالکیت و ساختار مالی بر حق الزحمه حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پایان‌نامه دانش حسابرسی، سال ۱۵، شماره ۶۰ صص ۹۳-۱۱۴.

- ✓ Caramanis, C., & Lennox, C. (2008). Audit Effort and Earnings Management. *Journal of Accounting and Economics*, 45(1): 116-138.
- ✓ Chan, K., Kleinman, G., & Lee, P. (2009). The impact of Sarbanes- Oxley on internal control remediation. *International Journal of Accounting & Information Management*.
- ✓ Chen, J., Dong, W., Han, H., & Zhou, N. (2020). Does audit partner workload compression affect audit quality?. *European Accounting Review*, 29(5): 1021-1053.
- ✓ Goodwin, J., & Wu, D. (2016). What is the Relationship between Audit Partner Busyness and Audit Quality? *Contemporary Accounting Research*, 33(1): 341-377.
- ✓ Hussin, W. N. W., Bamahros, H. M., & Shukeri, S. N. (2018). Lead engagement partner workload, partner-client tenure and audit reporting lag: Evidence from Malaysia. *Managerial Auditing Journal*., 33 (3): 246-26.
- ✓ Jensen, M., & Meckling, W. (1976). Theory of the firm: managerial behavior, agency costs and control. *Journal of Financial Economics*, 3: 305-360.
- ✓ John L. Abernathy, Brooke Beyer, Adi Masli & Chad Stefaniak. (2020). The association between characteristics of audit committee accounting experts, audit committee chairs, and financial reporting timeliness, *Advances in Accounting*, Volume 30, Issue 2, December 2014, Pages 283-297.
- ✓ Kahneman, D. (1973). *Attention and Effort*. Prentice-Hall Inc., Englewood Cliffs, NJ.
- ✓ Kogilavani, A & Marjan Mohd, N. (2018). Determinants of Audit Report Lag and Corporate Governance in Malaysia , *International Journal of Business & Management*. Vol. 8 Issue 15, p151-163.
- ✓ MohammadRezaei, F., N. Mohd-Saleh, R. Jaffar, and M.S. Sabri. (2016). The effects of audit market liberalisation and auditor type on audit opinions: The Iranian experience. *International Journal of Auditing* 20: 87-100.
- ✓ Pritsker, A. A. B., Waiters, L. J., & Wolfe, P. M. (1969). Multiproject scheduling with limited resources: A zero-one programming approach. *Management Science*, 16(1), 93-108.
- ✓ Saaay, S., & Ceegabooy, C. (2010). The effects of budget pressure, premature sign offs and under-reporting of chargeable time: Evidence from a developing country. *International Journal of Auditing*, 10 (3): 201-21.
- ✓ Turel, A. (2010). Timeliness of Financial Reporting in the capital markets: Evidence from the School of Business Administration, Istanbul University, 39(2), 227-240.
- ✓ Willett, C., & Page, M. (1996). A Survey of Time Budget Pressure and Irregular Auditing Practices among Newly Qualified UK Chartered Accountants. *British Accounting Review*, 28 (2): 101-120.
- ✓ Wang, S., & Wang, S. (2010). The effects of budget pressure, premature sign offs and under-reporting of chargeable time: Evidence from the Chinese Stock Market. *China Journal of Accounting Research*, 9(4): 305-319.
- ✓ Zhou, Y. (2015). Auditor Size and Audit Quality: A Partner-Level Perspective. (Phd Thesis), City University of New York. *European Accounting Review*.